

Teaterundret bortom Fosse och Ibsen

Norsk dramatik gör internationell succé. I spåret av Jan Fosses segertåg spelas nu ytterligare två norrmän på prestigefyllda teaterscener världen över – Arne Lygre och Fredrik Brattberg. SvD:s Lars Ring reste till Oslo för att ta reda på varför framgången inte märks i Sverige.

.....

Fredrik Brattberg förhåller sig till absurdismen på ett annat sätt än Lygres dramatik. Brattberg betonar verkligen det absurda. Skapar situationer som är helt icke-realistiska och roliga genom ständiga upprepningar. Det existencialistiska – och det provokativa – smyger sig stilla på publiken. Vad är det vi ser? Och vad betyder det? Under handlingen bultar en debatt om sjukt och friskt – men framför allt om föräldraansvar.

”Tilbakekomstene” handlar om en kärnfamilj: far, mor och Gustav. Pjäsen beskriver hur sonen hela tiden försvinner, man håller symboliska begravningar men han kommer tillbaka, uthungrad och blek som återvände han från ett slags Hades. Till slut dör han verkligen, men kommer ändå tillbaka. Dör igen och kommer tillbaka – medan föräldrarna med tiden distanserar sig från skeendet och till slut slår ihjäl honom.

–Jo jag skriver ofta om dysfunktionella familjer. På ett plan skildrar jag ju föräldrarnas förändring från kärlek till irritation och främlingskap. Så är det ju, föräldrar klamrar sig fast vid att relatera till sina barn som spädbarn – även när ungarna blir tonåringar och vuxna. Att uppleva barnen som hjälplösa är ju en form av kontroll. På ett sätt är detta också ett klassiskt separationsdrama, säger Fredrik Brattberg.

”Tilbakekomstene” är på ytan en enkel text med starka symboliska undertoner. Är Gustav död redan från början – är återkomsterna fantasier? Är han – likt den son som utgör grund för ”Vem är rädd för Virginia Woolf?” – en livslögn?

Pjäsen ”Monsemann” handlar om en familj där man anar att föräldrarna är gravt mentalt sjuka och relaterar till sonen Monsemann via rigida repetitioner, nästan militäriska. Föräldrarna är oerhört måna om att verka normala och klamrar sig fast vid ständiga samtal om en viss hamster, att pojken äter dubbla portioner efterrätt och att han alltid, alltid dukar av bordet. Detta upprepas ständigt, till dess publiken får veta att Monsemann är omhändertagen av sociala myndigheter.

Pjäsen blir på så sätt en diskussion om hur barn drabbas av dysfunktionella familjer. Eller, vilket är än mer tabu att diskutera: frågan om utvecklingsstörda alls bör ha barn? Brattberg skriver öppna texter, det är

upp till var regissör att bestämma graden av "normalitet" rollerna ska ges inom diskussionen om vad som är friskt och sjukt, normalt och onormalt.

Också dramat "Winterreise" – efter en Schubertlied – beskriver en situation som "Monseman" men mer skruvad och brutal: ett ungt par glömmer sitt spädbarn och fastnar inuti monomana, tvångsmässiga upprepningar – tågresa. Det är en pjäs med drag av thrillerstämningar.

Idag skriver kompositören Brattberg nästan enbart pjäser.

–Samtidsmusiken är så smal. När något jag komponerat blir uppfört, kommer 30 personer och jag känner nästan alla. Med teatern når man ut – pjäserna spelas 30–40 gånger. Det är som att ha en dialog med många, med en samtid, och mottagandet har varit bra, säger Ibsenpristagaren blygsamt.

När man vet att Fredrik Brattberg har en bakgrund som kompositör ser man också hur han arbetar: rytmen, tematiseringen och upprepningarna. Vissa meningar blir som melodislingor som kommer tillbaka om och om igen.

–Jag väljer några ledmotiv, några punkter, meningar och ord som sedan repeteras. Ta Beethoven som exempel, första gången man hör symfoni nummer fem, och dessa berömda "knackningar" betyder det ingenting men var gång temat upprepas lägger vi till betydelser, skapar situation och bilder. Helheten förändras hela tiden och därmed också betydelsen av det som upprepas. Och så vikten av tempot, flödet.

Ett annat grepp Fredrik Brattberg använder, och som påminner om Arne Lygres tredimensionella distanseringsteknik, är ett direkt tilltal till publiken. Rollerna talar till åskådarna. Han menar att det fungerar som ett slags försvarstal. Rollerna står där nakna, anklagas av en allmänhet – publiken – och har ett så starkt behov av att rättfärdiga sig att det blir del av ett formspråk.

–Dessutom betonar det ju den teatrala situationen, förstärker den absurda tonen. Precis som jag betonar tidshopp vilka effektivt för handlingen framåt och betonar rytm och rörelsen.

Intresset för relationen mellan föräldrar och barn dök upp hos Fredrik Brattberg när han själv fick barn, säger han.

–Det jag skriver är mardrömmar – om ansvar, om vad som kan gå fel och om mekanismer som man inte är medveten om. Jag tror att alla som har barn kan känna igen sig, titta på sig själva via mina pjäser. Bearbeta sina farhågor, sin ångest över ansvaret.

Fredrik Brattberg har dock inte bara skrivit om föräldrar och barn. Pjäsen "Bedragaren" handlar om en man som mer och mer öppet bedrar sin hustru – som ständigt förlåter honom. Det är en pjäs om det manliga som monolog, om en man som inte kan skilja på pornografi och verklighet och vill iscensätta sitt liv som ett potent patriarkat. Allt skrivet som absurd komedi.

Fredrik Brattberg tror att den solida och nationella stoltheten över Ibsentraditionen och internationell uppmärksamhet runt Fosses pjäser gjort att norsk dramatik är framgångsrik utomlands. Och det faktum att nyskrivna pjäser faktiskt spelas.

–Det betyder oerhört mycket att norska stora och små teatrar vågar satsa på okända namn. Det är det första steget för det som kan bli internationella succéer, slår han fast. / Lars Ring SvD